

קול צופיד

מִן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרָה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לְקִי
הֶרֶב מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ויקהל - תשס"ג - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

השיעור לעילוי נשמת :

מִן הָרָאשׁוֹן לַצִּיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

פרשת השבוע : ויקהל

השיעור נמסר ע"י הרב מרדכי אליהו זצוק"ל, בשנת תשס"ג.
הלכות שבת ד'

כולו הפך לבן - כשלג ילבינו

כתוב "כולו הפך לבן טהור הוא" (ויקרא יג, יג), ברגע שנראה שכל הכבישים לבנים מחמת השלג – אזי, אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו. יש שנוהגים לקחת מעט מהשלג ראשון, כי שלי"ג בגימטריא 333 כנגד ג' שמות של הקב"ה, ישנו שם שאמר ה' למשה רבנו "אחיה אשר אחיה" ואח"כ כתוב "אחיה" שלחני וכו', וישנו שם אלוקים, ג' פעמים אל"ף (אל"ף – בגימט' 111) - יוצא 333. ואם יקח אדם מעט מהשלג ויאמר "אם יהיו חטאיכם כשנים כשלג ילבינו", ה' ימחול לו כל עוונותיו, ומה טוב אם יהרהר בתשובה (ועיין בשורשי השמות אות ש' סי' פ"ה).

מתי נצטוו על השבת ?

בתורה נאמר, "שם שם לו חוק ומשפט ושם ניסהו" (שמות טו, כה), ומפרש רש"י: "שם שם לו – במרה נתן להן מקצת פרשיות של תורה שיתעסקו בהם, שבת ופרה אדומה ודינין". וזה נאמר עוד קודם מתן תורה.

מובא במדרש, שהראשון שפעל לשמירת שבת ממלאכה, הוא משה רבנו ע"ה שניצל לפרעה לתקן לישראל יום אחד למנוחה, וניצל זאת וקבע להם את יום השבת – וז"ל המדרש (שר פרשה א כח): "וירא בסבלותם – ראה שאין להם מנוחה, הלך ואמר לפרעה מי שיש לו עבד אם אינו נח יום אחד בשבוע הוא מת, ואילו עבדיך אם אין אתה מניח להם יום אחד בשבוע הם מתים – אמר לו (פרעה למשה) לך ועשה להן כמו שתאמר – הלך משה ותקן להם את יום השבת לנוח", ועל כן אנו אומרים "ישמח משה במתנת חלקו" (כידוע משה רבנו היה חביב אצל בת פרעה וכן התחבב גם אצל פרעה. ועיין עוד באבודרהם ובצלוחת דאברהם הוצאה חדשה חלק ה' מעמוד תק"א).

נשמה יתירה

וישנו פרוש נוסף: כשישראל אמרו "נעשה ונשמע" נתן הקב"ה לכל אחד ואחד מישראל שני כתרים אחד כנגד 'נעשה' ואחד כנגד 'נשמע'. וכשהטאו בעגל לקח הקב"ה את הכתרים מהם, ואמר למשה רבנו שיקח אותם, אך משה רבנו סירב ואמר לקב"ה, יש לי את הכתרים שלי – "ישמח משה במתנת חלקו". אבל כשהקב"ה מוריד שפע לעולם אינו לוקח בחזרה, "מיהב יהיב מישקל לא שקיל" (עיין מסכת תענית דף כ"ה ע"א). אמר משה רבנו לה': אני לוקח את הכתרים הללו כפיקדון, וביום שבת אחלק אותם לששים ריבוא ישראל שבאותו הדור. וזוהי הנשמה היתירה שבאה לאדם ביום שבת קדש (עיין שם, ועיין בכה"ח סי' רפ"א סי"ק ט"ו גם משם הזה"ק).

"ששת ימים תעשה מלאכה"

בפרשת השבוע נאמר: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר ציוה ה' לעשות אותם. ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' וכו'" (שמות, לה, א – ב). הפשט הוא, שביום שבת אסור לעבוד, ואף מלאכת בניית המשכן אינה דוחה את השבת (עיין רש"י שם לא, י"ג).

ביאת המשיח אפילו בערב שבת

בגמרא מובאת שאלה, האם אליהו הנביא יכול לבשר את הגאולה ביום שבת או לא, ואם המשיח יבוא ביום שבת או לא ? (עיין עירובין מ"ג ע"ב, וכן פסחים י"ג ע"א).

ויש מי שאומר: שהמשיח לא יבוא בערבי שבתות, ולא בימים טובים, כיון שאנשים טרודים בהכנות לשבת או החג. כיום, שיש אוכל מוכן אין כל בעיה. ועוד, אנו מוותרים על הכל ורוצים כבר לחזות בביאת המשיח, וכשנראה אותו נהיה כבר שבעים כמו שכתוב "ויחזו את האלוקים ויאכלו וישתו".

בזכות שמירת שבת – הפרנסה מתברכת

כתוב "ששת ימים תעשה מלאכה", וכתוב ששבת היא הברכה לעם ישראל, ואינם צריכים לעבוד קשה כי פירוש "תעשה" – מאלה.

בבית שמש היה בית חרושת גדול מאד ליצור מלט, וידוע שייצור המלט הוא שחוצבים עפר או אבנים מסוימות, וע"י מספר פעולות העפר או האבן נהפכים לדבר יקר, ל"מלט", אבל בעליו פשטו את הרגל והפסידו והוא נסגר, כיון שעבדו בשבת. וידע לו האדם שאם הוא ישמור את השבת, אז עבודתו במשך כל השבוע תיעשה מאלה.

נהג מונית אחד היה עובד בליל שבת וביום שבת כיון שאין תחבורה ציבורית, ולצערנו משתמשים במוניות, ויש הרבה קליינטים קבועים ומזדמנים. אך בסיכום החודשי ראה שיש לו הפסדים מרובים. אמרתי לו שאינו מרוויח כיון שהוא עובד בשבת, כי אין רווח למי שעובד בשבת, והשבת ניתנה למנוחה ולקבוע עיתים לתורה.

דודי ע"ה הר"ה"ג יהודה צדקה זי"ע"א – ראש ישיבת פורת יוסף, פעם אחת בחייו נסע לחו"ל, לעיר לונדון, כדי לאפשר לישיבת פורת יוסף להתקיים, שהיתה במצב קשה. והיה שם עשיר גדול בשם חכם סלמאן ששון ז"ל, שהלך עימו לבתי העשירים. יום אחד הם הגיעו לחנות אחת ורואה הרב צדקה שכתוב על השלט בכניסה לחנות המספרים 7, 1 – ו-24 ועוד כמה מילים באנגלית, וביקש מסלמאן ששון שיתרגם לו את הכתוב. אמר לו חכם ששון שכתוב שם: שהחנות פתוחה 24 שעות, 7 ימים בשבוע. וכיון שהודיעו לבעל החנות שהרב צדקה אמור להגיע, הוא יצא להקביל את פניו, וכשראה את הרב הוא כיבדו להכנס לחנות. אמר לו הרב צדקה: אינני נכנס לחנות שעובדת בשבת, ולא אקבל כסף של חילול שבת לבני הישיבה שלומדים תורה. אמר בעל החנות, כבוד הרב, כל הרבנים באים ומבקשים תרומה ומקבלים ממני ומודים לי ומברכים אותי, אמור לי מה אעשה כדי שתיכנס לחנותי? אתן לך סכום כסף גדול !! אמר לו הרב צדקה: לא אקח ממך מאומה, אלא רק הבטחה שתתן לי את החלק השביעי מרווחי החנות, אמר לו בעל החנות: בסדר. אמר לו הרב צדקה: וחלק זה אני בוחר שיהיה ביום שבת, ואתה לא תעבוד ביום שבת. וכן היה, ומאז סגר את חנותו ביום שבת, ונהיה לו העסק מבורך ומשגשג.

כיצד ניצלו ישראל מגזירות הרומאים ?

לא לחינם כשהרומאים רצו לגזור גזירות על עם ישראל הם גזרו שלא ישמרו שבת, ושלא ימולו את בניהם ושיבעלו את נדות. הלך רבי ראובן בן איסתרובלי ועשה עצמו ככומר, הסתפר ולבש בגדים של גויים (עיי"ש שקיבל היתר מיוחד לעשות כן) ונכנס לבין הרומאים ואמר להם: מי שיש לו אויב יעני או יעשיר ? אמרו לו: יעני. אמר להם, אם כן לא יעשו מלאכה בשבת כדי שיענו, כי היהודים מוציאים כסף רב לכבוד שבת קדש, והם עובדים רק חמשה ימים וחצי בכל שבוע. אמרו, טבית אמר ליבטל ובטלוה. חזר ואמר להם: מי שיש לו אויב יכחיש או יבריא? אמרו לו: יכחיש. אמר להם, אם כן ימולו בניהם לשמונה ימים, ויכחישו, אמרו טבית אמר ליבטלוה. חזר ואמר להם: מי שיש לו אויב ירבה או יתמעט אמרו לו יתמעט אם כן לא יבעלו נדות אמרו טבית אמר ליבטלוה. ואח"כ כתוב, הכירו בו שהוא יהודי והחזירו (עיין מסכת מעילה י"ז ע"א).

וממשיכה הגמרא (שם ע"ב) ומספרת: שביקשו מי ילך ויבטל את הגזרה שנית, ואמרו שרשב"י ילך.

שהוא מלומד בנסים ואחריו את ר' יוסי, ובדרך פגש רשב"י שד ששמו בן תמליון, בכה ר' שמעון ואמר מה שפחה של בית אבא נזדמן לה מלאך שלש

קול צופיך

מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג הַמְּקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ויקהל - תשס"ג - מאת מִן הָרָאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרָה"ג מֵרַדְכִי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

אצל הנוצרים האורתודוקסים ישנו מנהג שלא לאכול בשר ביום שישי, כיון שהאלוה שלם נהרג ביום שישי. והנה ראו את אותו משומד אוכל בשר, שאלו אותו הכיצד אתה עושה כן ? ענה להם: לקחתי מעט מים ושפכתי על הבשר, ואמרתי לו עד עכשיו היית בשר, מעכשיו הנך חלב. אמרו לו: הכיצד אתה עושה כן ? אמר להם: וכי אתם לא עשיתם לי כך ? !
וכתוב בגמרא: כל ליצנותא אסורה, חוץ מליצנותא דעבודה זרה, שעליה מותר להתלוצץ כמה שרוצים.

התורה היא מזמן משה רבנו ע"ה, וכל מי שרוצה לבוא ולעשות שינויים בתורה ילך ויבקש רשות ממשלה רבנו, או שילמד את כל ההלכות מהפוסקים בני זמננו ועד משה רבנו, ויראה שא"א לבטל או לשנות שום קצו של יו"ד מהתורה.

ואפילו לחשוב אסור, ומי שחושב כן ילך ויקח את הפיוט של רבי אמנון ממגנצא ויקרא בהקדמתו שהוא נענש על מה שחשב.

וכן הגמרא בשבת (דף ל' ע"א) אומרת: "שר בשר ודם גוזר גזרה ספק מקיימין אותה ספק אין מקיימין אותה, ואם תמצוי לומר מקיימין אותה, בחייו מקיימין אותה במותו אין מקיימין אותה, ואילו משה רבינו גזר כמה גזירות ותיקן כמה תקנות וקיימות הם לעולם ולעולמי עולמים" (עיין חלק מהתקנות בפירוש רש"י ור' נסים גאון על הדף).

לא תבערו אש

הקב"ה נתן לנו את התורה היום, עם כל החידושים שיש בעולם, והוא ידע את כל מה שיהיה גם כשאמר "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", והתכוון על כל סוגי האש שימצאו בני האדם שהקב"ה נתן להם חכמה.

וידע האדם שחוץ מהעונש שיקבל למעלה על חילול שבת, הוא בורא מלאך שנקרא מלאך חילול שבת והוא מתנקם באדם.

מסופר על אדם אחד שהיה מחלל שבת, וכשהיו מעירים לו, היה עונה "אני לא דתי", והוא נפטר בע"ש והגיע לשמים, והנה אמרו לו שמהצחרים כבר מקבלים שבת בשמים.

בערב הוא בא ורואה את כולם יוצאים, והוא נשאר בפנים, ושואל את חבריו, מה קרה ? אמרו לו מי שנכנס אחרון יוצא אחרון. הוא מחכה קימעה, והנה בא אליו מלאך ומוציאו לגיהנם, אמר לו אותו אדם למלאך: מדוע אתה מדליק את האש של גיהנם עכשיו הרי שבת עכשיו ? אמר לו המלאך: אני לא דתי. אומר לו האדם: מה אתה לו יודע מה זה שבת ? !
ענה לו המלאך: גם אתה כשנסעת בשבת אמרת 'אני לא דתי'.

ממתיק ('סוכרזית') לתוך תה בשבת

ברור הוא, אם הסכרין מבושל – מותר, כיון שאין בישול אחר בישול. אבל אם אינו מבושל – מה דינו ? הרי מכניסים אותו לכוס עם מים חמים ולפעמים הם "ייד סולדת" בהם, וכן לפעמים מערים עליהם מים ישר מהמיחם (עיין לתוס' שבת ל"ט ע"א ד"ה "כל").

הוספת מלח או פלפל

הלוקח תפוח אדמה רותח או ביצה חמה מאד (בשיעור יד סולדת) - האם מותר לפזר עליהם פלפל שחור או מלח בשבת או שמא אסור ?

(על המלח ישנה מחלוקת בין מרן למור"ם, ובגמרא ישנה מחלוקת עם חכמים האם מלח שהוא נמשך נקרא בישול או לא. עיין שבת מ"ב, ושו"ע סי' ש"ח סעי' ט' והחונים עליו).

ולמעשה: דעת מרן ובעל הב"ח: מעיקר הדין מותר, ויש להחמיר. דעת רמ"א: אסור.

סיר החמין העומד ע"ג האש בשבת, וטעם מעט ממנו ורואה שחסר מלח – אסור להוסיף מלח לסיר.

לדעת רמ"א: להוסיף מלח – אסור כשהסיר על האש, ואעפ"כ אם הוסיף האוכל לא נאסר (עיין ש"ח סעי' ט' בהגהה).

פעמים ואני בן תמליון? אמר לו השד: אני יודע לעזור יותר מכל המלאכים, ואני אשגך את בת הקיסר וכל הרופאים והרפואות לא יועילו, ואתה ר' שמעון תבא ותציע לקיסר את רפואתך ותאמר "בן תמליון צא" ואני אצא והיא תתרפא, וכן היה. בת הקיסר השתגעה ולא הועילו לה כל הרפואות, ושלחו לקיסר שבא חכם גדול מאד שיכול לרפאות את בת הקיסר. בא ר' שמעון וראה את בת הקיסר וביקש מכולם לצאת מהחדר, ואמר "צא בן תמליון", ויצא ונתרפאה. כיון שראה זאת הקיסר אמר לו: לך ותכנס לבית גנזי ותיטול כל מה שליבך חפץ. נכנס רשבי" ולקח את איגרת החוק שבה כתבו את הגזירות על עם ישראל, וכך הן נתבטלו. וע"ז אמר ר' אלעזר בר רבי יוסי: "אני ראיתי בעיר רומי והיו עליה כמה טיפי דמים" – מדובר על הפרוכת שנלקחה מבית המקדש לרומי ע"י טיטוס הרשע (עיין גיטין דף נ"ו ע"ב).

אומות העולם העתיקו את יום השבת

השבת היא זו ששומרת על עם ישראל. ואומות העולם כולם קנאים רוצים ללמוד מעם ישראל, כדברי האב"ע, המוסלמים עושים את שבתם ביום שישי, והנוצרים – ביום ראשון, ושניהם "גנבו" את יום השבת וקוראים לו 'סבת'.

שבת היא בריאה שהקב"ה בראה, וחז"ל אומרים: באה שבת באה מנוחה, ובה יש טעם מיוחד מה שאין בימי השבוע. וגם אם אדם יבשל לעצמו בימות החול ממעדני השבת לעולם לא יהיה להם טעם כמו ביום שבת, כי תבלין יש בה ושבת שמה.

דוד שמש ובוילאר חשמלי בשבת

בוילאר חשמלי אע"פ שניתק את החשמל מע"ש – אסור להשתמש במים שבו בשבת (כי בעת שמוציאים מים מהברז, מיד נכנסים מים קרים לתוך הבוילר).

דוד שמש – פעולת החימום של המים בדוד שמש נעשית ע"י שהשמש מכה בצינורות של הקולטים שצבועים בצבע מיוחד הקולט את החום במהירות, ומחמם את המים הנמצאים בצינורות. דבר זה נקרא 'תולדות חמה' (כי המים לא מתחממים ישירות מהשמש) שאסור, משום שגוזרים בו אטו תולדות האור (עיין שבת דף ל"ט ע"א).

ולמעשה, בליל שבת וביום שבת מוקדם בבוקר – מותר להשתמש במים של הדוד, כיון שהחום שלהם בא מהשמש של יום שישי, אבל במשך השבת – אסור להשתמש במים אלו, כיון שכל החימום של המים נעשה בשבת וזהו תולדות חמה שאסור חכמים (ומה שבלייל שבת נכנסים מים קרים מיד בצאתם של המים החמים הקודמים, אין לאסור משום כך, לפי שהקילו בגמרא שבתולדות חמה).

תולדות חמה

ועל זה אמר הרב פלאג'י ע"ה (בספרו 'לב חיים' ח"ג סי' ס"ח), פעם אחת הלכתי בדרך וראיתי אדם ובידו סיגריה וזוכית מגדלת. ולא הבנתי מדוע, וראיתי מוחזק את המגדלת וחרוק מהסגריה והנה היא נדלקה. שואל הרב מה איתו אם עשה כן בשבת והדליק נייר, האם חייב משום מבעיר או לא ? ועונה: אם תולדות חמה הפכו לאש – אסור בשבת (הגמרא בשבת ל"ט ע"א דנה אם הגיהנם הוא תולדות אש או תולדות חמה, אך ידוע שבשבת אין גיהנם. ועיין בבכ"ח סי' ש"ח ס"ק מ"ו).

אין משא ומתן על השבת

מסופר על אדם שנשע ברכבו בשבת ומישהוא צעק לעברו "שבת שבת", אמר לו הנהג: אינני דתי. אמר לו המוכיח: איזו תשובה היא זו "אינני דתי" והרי השבת ניתנה מששת ימי המעשה לכל עם ישראל ? !

אנו רואים שרוצים לבוא ולעשות משא ומתן על שבת ועל פסולי חיתון, ורוצים לעשות שינויים. יעמדו כל השינויים שבעולם ולא יועיל להם מאומה. יבטלו אלף שלמה (המלך) ולא קוצו של יו"ד מהתורה.

מסופר על יהודי אחד שהשתמד, ובא הכומר ושפך עליו מעט מים ואמר לו עד עתה היית יהודי, מעתה הנך נוצרי.

קול צופיך

מנן הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויקהל - תשס"ג - מאת מנן הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ואם לא הצליח להחזיר את הפקק כדי לסגור את הבקבוק, ורוצה להשתמש לצורך סגירתו בנייר של מפית - אסור בשבת משום מבטל כלי מהיכנו, שהפך נייר לכלי.

וכן אם יש לו קנקן מים ורואה זבובים חגים מעליו, ורוצה לכסותו בנייר - אסור מדין אוהל, אם יש מרחק טפח בין שפת הכלי למים. אבל לכסותו במכסה המקורי שלו - מותר.

קשירה והתרת שקית בשבת

שקית לחם פרוס שיש בה סגירה על ידי חוט ברזל - אסור בשבת לפותחה או לסוגרה. ועל כן אם ירצה לפותחה בשבת יכניס מזלג בין הסוגר לשקית וימשכו בשינוי, וכשירצה לסוגרה לא יעשה זאת בחוזקה. כל קשירת שקית מותרת רק בקשר חלש אך לא חזק, משום קשר של קיימא.

שטיפת הביצים לפני הפסח

אומר הבא"ח: פעם היו מביאים הערבים את הביצים, ובכדי שלא ישברו היו מניחים סביבם קמח, ולכן צריך לשוטףם קודם הפסח. כיום, אמנם מאכילין את התרנגולות חיטה מתולעת או סובין, אבל ברגע שהן מטילות את הביצים הן מתגלגלות מחוץ ללול, לתוך מסילה, ואין חשש שידבק בהם חמץ. אך מ"מ אם קנה ביצים קודם הפסח ויש עליהם מעט לכלוך, יש לשוטףם במים צוננים (לא בחמים כיון שמבליע את הכלוך).

פעם היתה בעיה שהצבע שבו היו משתמשים לחותמות המוטבעות על הביצים היה חמץ, אבל כיום תיקנו את הדבר הזה.

ויש לדעת, שביום שבת לא ישבור את הביצה באמצע החותמת, אלא מעליה או מתחתיה. ולא נוהגים לחשוש לזה, והמחמיר תע"ב.

הכנת קפה בשבת

ישנה מחלוקת גדולה בענין הכנת קפה בשבת:

י"א: אין בישול אחר בישול בשבת, ומכיון שהקפה קלוי אין בישול אחר קליה.

הרב מהר"י האריך מאד בענין הקפה (בספרו 'גינת ורדים') וכתב: אין בישול אחר בישול, פירוש: אם לקח מאכל המבושל כל צורכו, כגון: תפוז, ראשי ביום שבת לערות עליו מים חמים. אבל אם לקח דבר שאינו מבושל כל צורכו כגון: קפה, ומניחו על האש או עירה עליו מים חמים בשבת, עובר על איסור בישול, למרות שהקפה קלוי, כיון שללא נתינת המים החמים אינו ראוי לשתיה, והמים הרוותחים מוציאים את התמצית שיש בקפה (ועיין לכה"ח סי' ש"ח ס"ק ס"ה משם הגוי"ר באורך. ועיין בספר שלחן לחם הפנים לרבי יעקב רוקח מטרופולי, חלק ו' באורך מעמוד מ"ה עד עמוד נ').

חלק מהדורות הקודמים היו לוקחים קפה ומרתיחים אותו מע"ש ביום שישי, וביום שבת לוקחים תמצית ומוסיפים עליה מים, אך קפה זה היה מריר מאד.

כיום יש קפה, נס קפה, וסוכר. ויש מי שאומר: אם רוצה לשפוך מים על הסוכר להמיסו בשבת - אסור, אך מהדין מותר.

למעשה, נוהגים לאסור בעירוי מהמים. ומותר רק ע"י כלי שני, היינו מערים מהמים לכוס, וממנו שופכים לכוס עם קפה.

תמצית תה

אם בע"ש הכין תמצית תה (לא את התיון), ובשבת שם מעט תמצית בכוס ורוצה לערות עליה מים חמים ישר מהמים אסור (כיון שהמים נקראים עירוי וישנה מחלוקת אם עירוי יש לו דין כלי ראשון או לא, וכן אם עירוי מבשל כדי קליפה או לא. ומהמים שעל האש יותר חמור, עיין לתוס' שבת דף ל"ט ע"א ד"ה "כל"').

מלח שולחני של היום שמעורבים בו חומרי שימור, כדי שלא תהא בו רטיבות: לכו"ע אסור להוסיפו על תבשיל או מרק בחום שהיד סולדת בו, אלא ימתין עד שיתקררו מעט ואז יכול לתבלם (עיין שו"ע סי' ש"ח סעי' ט', ועיין לבה"ח בא ש"ש אות י').

מיחם חשמלי

קומקום חשמלי של שבת שנגמרו בו המים - ורוצה להופכו על צידו כדי להוציא את המים שנותרו מתחת לקו הברז:

אם הוא מחובר לחשמל - אסור לעשות כן, מחשש שיתקלקל או יתפוצץ, וחיישן שמתוך שאדם בחול על ממונו, יבוא להוציא את התקע מהשקע (ועיין למש"ב סי' ש"ח ס"ק קמ"ז).

שימוש בסדין חשמלי בשבת

סדין חימום חשמלי אסור בשימוש בשבת, כי לפעמים אדם באמצע שנתו שוכח שיום זה יום שבת או יום חול, וישנו חשש שמא יהיה לו חם יותר מידי, ויבוא להוציא את התקע מהחשמל.

אך אם ביום שישי ניח נייר דבק על השקע, כך שא"א יהיה להוציא את התקע מהחשמל - יכול להשתמש בו בשבת.

בקבוק גומי של מים חמים

בזמננו כדי להתחמם היו לוקחים בקבוק זכוכית וממלאים אותו מים חמים וסוגרים אותו היטב, והיו יושבים איתו. וכתוב, שלא יעשה כן בשבת שמא ישפך על הסדין ויבוא לידי סחיטה.

כיום ישנו בקבוק גומי שנסגר חזק - והשימוש בו בשבת מותר (ואין בזה משום רפואה, כי גם אדם בריא משתמש בו לחימום). אך אם ההברגה איננה חזקה מחמת שנשחקה - אסור בשימוש בשבת, שמא ישפכו ממנו מים על מיטתו ויבוא לידי סחיטה (עיין שו"ע סי' שכ"ו סעי' ו', ועיין שם לכה"ח ס"ק כ"ד, ולמש"ב שם י"ט).

גרם כיבוי - אסור

אם בשבת רואה שהבית חם מידי, אינו יכול לסגור את ההברגה של התנור המחמם או הצלעות המחממים של ההסקה, כי ברגע שסוגרם גורם לכיבוי בשבת, שהרי ברגע שסוגרים כמה ברזים, האש שבמערכת ההסקה נכבית מאליה.

מבטל כלי מהיכנו

בהלכות שבת ישנו כלל בדיני מוקצה והוא: איסור ביטול כלי מהיכנו. כגון: אם אוכל גרעיני חמניות שהקליפות אינן ראויות למאכל אדם או בהמה, והניחם בצלחת ריקה, הרי שביטל כלי מהיכנו, כיון שכעת אסורה הצלחת בטלטול מחמת המוקצה שבה (עיין שבת מ"ג ע"א, ושו"ע סי' ש"י סעי' ו'). ועיין בא"ח (ש"ש פרשת מקץ אות טז), וז"ל: "כל דבר שאסור לטלטלו אסור ליתנו בתוך כלי משום דהוי מבטל כלי מהיכנו ולכן אסור להניח כלי על השלחן כדי להניח בו קליפי ביצים או קליפי אגוזים וכיוצא שאין ראויים למאכל אדם ודוקא אם כלי זה הוא ריקן שאין בו דבר הראוי למאכל אדם" (ועיין לכה"ח סי' ש"ח ס"ק קפ"ה אם מותר להניח בצלחת פת אחרי ששם שם את הקליפות המוקצים. ועיין שו"ע סי' ש"ח סעי' כ"ז ולחונים עליו, ועיין למש"ב סי' ש"ח ס"ק קט"ז שמסתפק בזה, ועיין לכה"ח סי' ש"ח ס"ק קפ"ה).

פתיחת בקבוק יין או שמפניה

בקבוק יין או שמפניה שהכיסוי שלהם אחוז בחוטי ברזל - יש לפותחם מערב שבת. אך אם לא עשה כן, אסור לפתוח בידיו את החוט ברזל שמקיף את הפקק בשבת, אלא יורידנו בעזרת מזלג או סכין, כי כשם שאסור לקשור בשבת, כך אסור להתיר, ובשינוי מותר. ומותר בשבת להשתמש בחולץ פקקים כדי להוציא את פקק השעם.

קול צופיך

מנחם הראשון לציון הרה"ג המקובל הא-לקי
הרב מרדכי אליהו זצוק"ל

ויקהל - תשס"ג - מאת מנחם הראשון לציון הרה"ג מרדכי אליהו זצוק"ל

ועל כן, הטוב ביותר שבערב שבת יחתוך חתיכת נייר כסף ויניחנה על הסיר, ואז יוכל להניח על גבה את המאכל ללא בעיה (עיין ביאור הלכה סי' שייח על סעי' ט"ו).

מילוי שקית בתבשיל מע"ש - שקיות "קוקי"

יש מי שאומר: שכשהוא מניח את הבורקס וכדו' על הנייר כסף, לא יסגרנו עם הנייר כסף, כיון שהסגירה היא עשיית כלי. ויש מי שאומר: גם בע"ש אסור לעשות כלי. אך אין הדין כן ומותר למלאות בשקית ניילון (שקית 'קוקי') את החמין. אך אם השקית נקרעה בע"ש וזרקה לאשפה, והחליפה באחרת, ובלי שבת רואה שגם השקית השניה מתפוררת, ורצה להחליפה בראשונה שזרק לאשפה, אסור. הא למה זה דומה, להלן.

כלים חד פעמיים

כוסות, שאר כלים חד פעמיים או בקבוק פלסטיק של משקה שזרקם לאשפה בע"ש, או למשולש בכיור, וביום שבת הוא צריך לכלים אלו, האם רשאי לקחתם מהאשפה או לא? התשובה היא: מכיון שהרגילות להשתמש בכלים אלו רק פעם אחת, על כן אם זרקם בע"ש הוי היסח הדעת ונהפכו למוקצה, ואינו יכול לשוב ולקחתם, דכיון שהסיח דעתו מהם דינם מוקצה. אבל אם זרקם ביום שבת – כיום שהבוקר או הכוס היו ראויים בטלטול בבין השמשות, ע"כ מותר לשוב ולקחתם בשבת, וכן הלכה (מקור הדין עיין שבת קכ"ד ע"ב וקכ"ה ע"א "אלא מעתה זרק לגלימה" וכו', ובשו"ע סי' ש"ח סעי' ז' ולחוננים עליו).

פירוק גביעים של לבן בשבת

כתוב ברמב"ם (פ"ד מהלכות י"ט הלכה ח'): שני כלים שהן מחוברים בתחילת עשייתן, כגון: שתי כדות או שני כוסות, אין פוחתין אותן לשניים מפני שהוא כמתקן כלי. ועל כן, מערב שבת יש לפרק את גביעי הלבן וכדו'. ואם לא פירקם מע"ש: לא יפרקם בשבת, כי מתחילת עשייתם הם מחוברים, ואע"פ שעומדים לפירוק, כל עוד שלא פירקו אותם מע"ש, אין לפרקם בשבת, כי בזה עושה כלי.

הכשרת אוכל שלא ע"י בישול

המשנה אומרת (שבת קמ"ה ע"ב): "כל שבא בחמין מערב שבת שורין אותו בחמין בשבת וכל שלא בא בחמין מערב שבת מדיחין אותו בחמין בשבת חוץ מן המליח הישן (ודגים מלווין קטנים) וקוליים האיספנין שהדחתן זו היא גמר מלאכתן".

הלוקח דג מלוח (קוליים האיספנין) שא"א לאוכלו מחמת מליחותו, ומערה עליו מים חמים בשבת, וכעת ראוי הדג לאכילה – חייב.

הוצאת עצמות מהדג בשבת

האוכל דג עם עצמות בשבת – י"א: אסור להוציא את העצמות משום בורר. וי"א: יכניס לפיו חתיכת דג ויוציא מתוך פיו את העצמות. ולמעשה: דעת מרן: מותר להוציא את העצמות מן הדג ללא כל חשש והוי דומה לאכילת תפוזים, וזה דרך אכילתו. דעת רמ"א: יש בזה ברירה, ועל כן יש מחמירים (עיין סי' ש"ט לכה"ח ולמש"ב שם).

"גפילטעפיש"

וכדי להמנע מחשש ברירה באכילת דגים עם עצמות בשבת, יש מאחינו האשכנזים שנוהגים לאכול בשבת "גפילטעפיש" (דג טחון), כדי להמנע מענין של בורר, ולענין ברכתו: אם עושים אותו בבית ואוכלו ללא לחם – ברכתו "שהכל". אך אם קונוהו בחנות או בשוק – תלוי הדבר בשיעור הקמח או פתיתי לחם שמכניסים בו, ושמה ברכתו 'מזונות', וצריך לברר זאת לפני הקניה. היינו, אם הקמח או פתיתי הלחם באם לדבק – הברכה "שהכל", ואם להזין או לטעם – הברכה "מזונות".

בענייני בישול של דבר אסור ביום חול, ישנה מחלוקת בין רב ושמואל בגמרא (פסחים ע"ו ע"א), וז"ל: "חס לתוך צונן, וצונן לתוך חם, רב אמר: עילאה גבר (אם הניח דבר חם למטה ודבר חם למעלה אין בולע, אם להיפך עילאה גבר והוא מבליע), ושמואל אמר: תתאה גבר" (התחתון קובע).

בכל הש"ס כולו פסיקת ההלכה במחלוקות רב ושמואל היא: בענייני ממון – הלכה כשמואל, באיסורי – הלכה כרב. כאן – הלכה כשמואל.

"השיבנו ה' אליך ונשובה"

אומר הרב גאון עוזנו ותפארתנו בעל הבא"ח: ישנו וויכוח בינינו לקב"ה, הוא דורש מאיתנו לחזור בתשובה. אנו אומרים לו: שאיננו יודעים לחזור בתשובה אלא הוא יחזיר אותנו – ומה נעשה? הקב"ה אומר "שובו אלי ואשובה אליכם", ואנו אומרים "השיבנו ה' אליך ונשובה". בכל התורה כולה הלכה כרב, אבל ב"תתאה גבר" – הלכה כשמואל, רבש"ע אנחנו תתאה, אנו גוברים השיבנו ה' אליך ונשובה, אומר הקב"ה אני מסכים איתכם, אבל תעשו פתח כפתחו של מחט, ואני אפתח לכם פתח כפתחו של אולם.

שימוש בתיון (שקית תה) בשבת

אם שפך מים רותחים על השקית תה בערב שבת, היינו עירה מהמיחם או מכלי ראשון שאינו על האש: לדעת הרמב"ם: מותר לערות עליו מים חמים בשבת. לדעת מרן: אם הרתיח את השקית תה בע"ש, דהיינו בישלה, ואח"כ ייבשה – מותר להניחה בכוס ולערות עליה מים חמים בשבת. אבל אם רק שָׁךְ אותה במים חמים – לא מועיל כלום.

ברכה אחרונה על תה או קפה קר

פעם היו אומרים, שאין ברכה אחרונה על שתיית תה או קפה קר. אך י"א: כיון שכיום ישנם השותים קפה או תה קר, צריך לברך ברכה אחרונה, וכן נוהגים, ובלבד ששתה רביעית בבת אחת או עם שתי הפסקות.

שלג בשבת

דריכה על השלג בשבת – מותרת. וכתוב בשו"ע (או"ח סי' ש"כ סעי' ט'): "השלג והברד, אין מרסקין אותם, דהיינו לשברם לחתיכות דקות כדי שיוזבו מימיו, אבל נותן הוא לתוך כוס של יין או מים והוא נימוח מאליו ואינו חושש; וכן אם הניחם בחמה או כנגד המדורה ונפשרו, מותרים" (ועיי' שמשמע לדעת הרמ"א להחמיר).

טיסה מעל מקום המקדש או בית קברות

בית המקדש אוירו קדוש ואם אדם טס במטוס הוא צריך לבקש מהטייס שלא יעבור מעל מקום המקדש. לענין כהנים, היו שרצו לאסור את טיסתם כיון שעוברים מעל בתי קברות, אבל הדין הוא: מותר, כיון שכל הקברות כיום יש פותח טפח והמצבה סותמת את הטומאה ואינה בוקעה ועולה, אבל הרוצה להחמיר על עצמו, תע"ב.

חימום אוכל על מיחם המים בשבת

אם רוצה להניח מאכל בשבת על מיחם המים כדי שיתחמם, כגון: בורקס גבינה, ואין במים שלמטה ששים כנגד הגבינה שלמעלה – המים נעשו חלביים. וכן אם הניח קציצה או פשטידה בשריים על סיר מים חמים כדי שיתחממו, מכיון שיש בהם מעט שמן שבא במגע עם האדים מלמטה – המים נהפכים לבשריים, אם אין ששים. ואם הניח בשבוע זה על סיר מים החמים מאכל חלבי, אסור בשבוע שאחריו להניח מאכל בשרי, וכן להיפך.

קול צופיך

מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג הַמְקוּבֵּל הָא-לֵקִי
הַרְבֵּי מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

ויקהל - תשס"ג - מאת מִן הָרֹאשׁוֹן לְצִיּוֹן הָרֶה"ג מֵרַדְכֵי אֱלִיהוּ זְצוּק"ל

אם אדם לומד הלכות שבת אזי נברא מלאך בזכות לימודו, השומרו לב יכשל.

ואומר אזה"ח הקדוש שאין מלאכים אלו, כמלאכים של ליל שבת, אלא הם "כי מלאכיו יצווה לך לשמרך בכל דרכיך" כי האדם בראם במצוותיו ובמעשיו הטובים והם ישמרוהו בכל דרכיו. והם "צוותא" שלו, מלשון יצוה.

ויהי רצון שבזכות לימוד התורה, הקב"ה ידבר שונאינו תחתינו, ולא תעשינה ידיהם תושיה, וחרבם תבוא בליבם, וקשתותם תישברנה, ונזכה אנחנו לגאולה שלמה בעגלא ובזמן קריב ונאמר אמן.

*רוצים לקבל קול צופיך באמייל כל שבוע !!

שלחו לנו בבקשה באמייל ל- webmaster@harav.org

www.harav.org

תרנגולתא דרבי אבא – 'מנה חמה' של ימינו

והגמרא שואלת (שבת קמ"ה ע"ב): "כגון מאי? אמר רב ספרא כגון תרנגולתא דר' אבא".

להסבר המושג "תרנגולת של רבי אבא" ניתנו כמה וכמה הסברים, רש"י, ר"ח, ר' נסים גאון, הר"ף, הר"ן.

ר' נסים גאון מבאר: "תרנגולת שמבשלין אותה ומוציאין אותה מהמרק וממלאין אותה בתבלין, וכשרוצה לאכול ממנה שורין אותה במים חמים ואוכלים אותה כאילו היא חמה".

כיום יש "מנה חמה" כוס פלסטיק שבתוכה אורז או שעשית וכדו' ושופכים עליה מים חמים ואח"כ ניתן לאוכלה – ואסור לעשות כן בשבת. כי לפני כן אין ה'מנה חמה' ראויה לאכילה, אפי' בשעת הדחק.

אכילת "בורגול" של גויים

להבדיל, שאלו פעם את מרן הב"י: האם מותר לאכול "בורגול" (גרירים של חיטה מרוסקת ומבשלים אותה מעט, ואח"כ גורסים אותה ומוכרים) של גויים?

וענה להם: מותר, ואין בזה דין בישולי גויים, כיון שהגוי מבשל את הבורגול רק כרבע בישול, ולאמ"כ זה מתייבש שוב, והיהודי עושה גמר בישול (עיין שו"ת ב"י סי' א').

אילו קרבנו להר סיני

והגמרא בשבת אומרת (קמ"ה ע"ב): "אמר ליה רבי חייא בר אבא לרבי אסי מפני מה מועדים שבבבל שמחים מפני שהן עניים. מפני מה ת"ח שבבבל מצויינין? לפי שאינן בני מקומן וכו' מפני מה עובדי כוכבים מזוהמין שלא עמדו על הר סיני, שבשעה שבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא ישראל שעמדו על הר סיני פסקה זוהמתן עובדי כוכבים שלא עמדו על הר סיני לא פסקה זוהמתן".

וזהו שאנו אומרים בהגדה של פסח "אילו קרבנו להר סיני ולא נתן לנו את התורה, דיינו". היינו, שלא "נתן", אלא התורה עדיין שייכת לקב"ה, ואנו רשאים רק להגות בה ולקיימה. וזה אינו, אלא הקב"ה "נתן" ממש את התורה לישראל ורשאים חכמי האמת לפסוק הלכות, ובשמים יסכימו על דם.

אילו קרע לנו את הים ולא העבירנו בתוכו

ועוד אנו אומרים בהגדה של פסח "אילו קרע לנו את הים, ולא העבירנו בתוכו בחרבה, דיינו".

נשאלת השאלה, ואם לא העבירנו בחרבה מה זה שווה? פעם שאלנו את השאלה הזאת לבבא סאלי ע"ה, ואמרתי לו שיש לי תשובה לכך, ובתנאי שלא יכעס עלי, אמרתי לו שהקב"ה יכול לקרוע את הים ולקחת את אבוחצירא ולשים לנו מחצלת קטנה ולהעביר אותנו, כפי שהסבא ר' יעקב אבוחצירא עשה, אבל הקב"ה העבירנו בתוכו בחרבה ולא על ידי אבוחצירא. אז הבבא סאלי צחק, ואמרתי לו שזה פירוש הפשט, והגמרא אומרת שעשרה נסים נעשו לאבותינו בקריעת ים סוף.

לשמרך בכל דרכיך

הלכות שבת הרי הם כהררים התלויים בשערה. ישנם דברים קטנים שאדם עושה אותם והם איסור סקילה, וישנם מלאכות קשות באופן פעולתן, שמותרות.

למשל, הלוקח מטריה פתוחה ביום שבת, הרי זה חילל את השבת ובמיוחד אם העירוב אינו שלם. וצריכים הרבנים לשלוח אדם עם רכב לבדוק בע"ש האם העירוב שלם או לא ולפרסם זאת, ובפרט בעונת החורף. או אם העירוב עובר בשטח שיש שם אנשי דלא מעלי וגונבים את חוטי הברזל.

